

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 1, Mart/March 2025]

Büşra BAYSAL

<https://orcid.org/0000-0002-5732-0676>

Dr.

baysal.busra.bb@gmail.com

Araştırmacı

Fatma AKIN ÇELEBİ

<https://orcid.org/0000-0003-1986-7096>

Öğr. Gör. | Sorumlu Yazar

fatma.akin@tedu.edu.tr

TED Üniversitesi

<https://ror.org/0285rh439>

Geleneksel Yardımlaşma Geleneğinden Dijital Dayanışmaya: İmecenin Dijital Yüzü

*The Evolution of Collaboration Culture Called İmcece:
Digital Collaboration*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 22.01.2025

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 08.03.2025

Yayın Tarihi | *Date Published*: 20.03.2025

Atıf | Citation

Baysal, B. ve Akın Çelebi, F. (2025). Geleneksel Yardımlaşma Geleneğinden Dijital Dayanışmaya: İmecenin Dijital Yüzü. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(1), 146-165. <https://doi.org/10.34083/akaded.1624765>

Baysal, B. & Akın Çelebi, F. (2025). From Traditional Solidarity Tradition to Digital Solidarity: The Digital Face of İmcece. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(1), 146-165. <https://doi.org/10.34083/akaded.1624765>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çifti Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Katkı Oranı Beyanı <i>Author Contributions</i>	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir <i>Author's contribution rates to the study are equal.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı Yes – iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Büşra BAYSAL, Fatma AKIN ÇELEBİ | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Öz

Aynı topluma mensup olan bireyler arasında komşuluk, akrabalık, arkadaşlık ilişkileriyle birlikte dayanışma duygusunun verdiği motivasyonun örgütlü bir yardımlaşma halini aldığı imece, geniş anlamda emek birliği olarak tanımlanabilir. İmecenin Türk kültüründe önemli bir yer tutmasının, şartlar değişse de varlığını korumasının sebebi bu yardımlaşma biçiminin toplumun bütünlüğünün ve üretimin devamlılığının sağlanmasına sunduğu katkıda aranabilir. İmece doğum, sünnet, düğün, ölüm gibi geçiş dönemlerinde; mevsim geçişlerinde yapılan hazırlıklarda, hasat zamanında, deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerin yaşandığı zamanlarda, hastalık zamanlarında, toplumun yararlanacağı bir yapının inşasında, tamirinde gerçekleşir. Kadim bir gelenek olan imece, canlı bir yapıya sahip olan kültür içinde teknolojik gelişmelerle birlikte değişen ve gelişen şartlara uyum sağlayarak fiziki ortamda faaliyet gösterme sınırlılığından sıyrılmıştır. Sözlü kültür ortamından doğup temellenen folklor ürünleri elektronik kültür ortamında da yaşamaya ve üretilmeye devam etmiştir. Elektronik kültür ortamı kültürel unsurların, yaratımların ve uygulamaların dönüşüp zamana ve şartlara uyum sağlayarak varlığını sürdürdüğü bir sahadır. Kültürün yaratıcısı, öznesi ve nesnesi olan insan, teknolojinin gelişmesiyle ritüellerini, kültürel yaratma ve uygulamalarını icra edecek bir alan olarak dijital ortamı ve sosyal medya platformlarını kullanmaya başlamıştır. Bu çalışmanın amacı, hastalık, sel, deprem, yangın gibi toplumsal dayanışma gerektiren durumlarda dijital ortamda gerçekleştirilen imece örneklerini incelemektir. Çalışmada yazılı ve dijital ortam kaynakları doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın örnekleri dijital sahanın sosyal medya platformları ile sınırlandırılmıştır. Ele alınan örnekler neticesinde insanın faaliyet gösterdiği varlık sahası farklılaşmış somut ortamdan dijital alana taşınmış da insani değerlerin, bu değerlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan imecenin dijital sahada da bu alanın hız ve geniş insan kitlesine ulaşmak gibi imkanlarını kullanarak devam ettiği sonucuna varılmıştır. Böylece kültürel süreklilik dijital ortam vasıtasıyla sağlanmış, bu ortamın imkânları sayesinde geleneksel imecenin varlık sahası genişlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk bilimi, imece, elektronik kültür, sosyal medya, dijital imece.

Abstract

"İmece," which can be broadly defined as labor solidarity, refers to the organized form of mutual assistance motivated by a sense of solidarity among individuals belonging to the same community, through relationships such as neighborhood, kinship, and friendship. The reason why imece holds an important place in Turkish culture and continues to exist despite changing conditions lies in its contribution to maintaining social unity and ensuring the continuity of production. İmece takes place during life transitions such as birth, circumcision, weddings, and funerals; during seasonal preparations, harvest time, natural disasters like earthquakes, floods, and fires; during times of illness; and in the construction or repair of buildings that benefit the community. As an ancient tradition, imece has adapted to changing conditions and technological advancements within the dynamic structure of culture, breaking free from the limitations of physical environments. Folklore products, which originate from oral culture, have continued to live and be produced in the digital cultural environment. The digital cultural environment is a platform where cultural elements, creations, and practices transform and adapt to time and circumstances. Humans — as the creators, subjects, and objects of culture — have started using digital spaces

and social media platforms to perform their rituals and cultural practices with the advancement of technology. The aim of this study is to examine examples of imece carried out in the digital space during times requiring social solidarity, such as illness, floods, earthquakes, and fires. The study uses document analysis to review written and digital sources, focusing on social media platforms as the digital field. Based on the examples analyzed, it has been concluded that although the space where human activities take place has shifted from the physical world to the digital realm, human values — and consequently imece — continue by using the speed and broad reach of digital platforms. In this way, cultural continuity is ensured through the digital space, expanding the sphere of traditional imece with the opportunities provided by this environment.

Keywords: Folklore, folk cooperation, electroniculture, socialmedia, digitalcollaboration.

Giriş

TDK'nin Güncel Sözlük tanımına göre imece “Kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi. Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi.” anlamına gelmektedir. (URL 1) “imeci, imerci, emece, meci, mece, emeci” olarak da adlandırılan imecenin” tanımına bakıldığında imece kavramının ilk etapta kırsal ve köy ile sınırlandırılması ve el-emek birliği olarak tanımlanması dikkat çeker (Kaderli, 2008, s. 94). Tanıma göre imece kırsal yaşam içerisinde faaliyet gösteren bir yardımlaşma biçimidir. Ancak bugün imece belli bir mekâna bağlı olarak faaliyet gösterme ve öncelikle bedenin kullanıldığı bir yardımlaşma biçimi olma sınırlılığından çıkmıştır. İmece konusunda değişmeyen durum eksik olanın tamamlanmasıdır.

İmece insanlık tarihi kadar eski bir zamana dayandırılabilir. Sanayileşmeden önce insanın beden gücü kullanarak eken, biçen, inşa eden hayatını bu şekilde idare eden bir varlık olması imeceyi kaçınılmaz hale getirmiştir. İnsan bütün ihtiyaçlarını bireysel olarak karşılayamaz. İmecenin gerekliliği insanları birlik içerisinde yaşamaya sevk eder. İnsanın fitrat olarak sosyal bir varlık olarak yaratılması da imeceyi destekler. Toplumdaki insanların farklı alanlara dair yetenekleri ve uygulamaları olması hem imeceyi daha cazip hâle getirmiş hem de toplumun birliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

İmecenin kendi içerisinde zaruret halinde yardım talep etme, yardım çağrısını geri çevirmeme, yardım karşısında teşekkür etme, büyülenmeme, başa kakmama vb. yazılı olmayan kuralları vardır. İmeceyi tertip etmenin bir usulü bulunmaktadır. İmece çağrısını ortamda bulunan en kıdemli ya da yaşlı kimse gerçekleştirir. Bu şekilde imecenin idaresi halkın reddedemeyeceği bir iradeye bağlanmış olur. Bu durum işin çabuk ilerlemesine katkıda bulunur. İmeceyi oluşturan topluluğun farklı yaş gruplarından oluşması ve bu oluşumda herkesin gücü yettiğince bir iş bölümünü üstlenmesi de işlerin ilerlemesine katkıda bulunan önemli bir etmendir. Toplumsal dayanışma biçimi olarak imecenin süreklilik arz etmesi imecenin esnek özelliklere sahip olmasıyla açıklanabilir. İmece yoluyla gerçekleştirilecek işin zamanı, işin niteliğine göre mekânı, işin gerçekleştirilme şekli içinde bulunulan duruma göre belirlenebilir. İşin zorunluluktan ziyade gönüllülük

esasına dayalı olarak gerçekleşmesi durumu da imeceyi, kayıtsız kalınamayacak sosyal bir sorumluluk ve manevi tatmin alanı haline getirir.

İmeci aynı zamanda toplumda denetim mekanizması oluşmasına da yardım eder. İmeci vesilesiyle bir araya gelen toplum iyi davranışları takdir ve teşvik etme, kötü davranışları ise kınama, ayıplama yoluyla toplumun bireylerine nasıl davranmaları gerektiğine dair örtülü bir davranış kılavuzu sunar.

Toplumun temel kabul ve değerleri doğrultusunda gelişen imeceye kişinin katılmaması suç değildir. Para gibi bir değişim değeri de yoktur. Ancak toplumun kabul ve değerlerini temsil eden töresi içinde manevi bir cezası vardır. Topluma mensup olan kişi devamlılığın sağlanması için yardımlaşmanın ne kadar önemli olduğunun bilincindedir. Kişi bu durumun bilincinde olmasına rağmen örgütlü şekilde gerçekleşen yardımlaşmanın içinde yer almayınca maddi ve manevi yaptırımlara maruz kalır (Kaderli, 2008, s. 97).

Bu durum halk hukuku bağlamında değerlendirilebilir. Halk içinde tasvip edilmeyen bir durum gerçekleştiğinde “azarlama, kızma, bağırma, uyarma, konuşmama, dışlama, selam vermeme, teşhir etme, şikâyet etme, dövme, yüz mimikleriyle uyarma” gibi sert yaptırımları olmayan cezalar uygulanır (Çakır, 2018, s. 251). Bu anlamda yardımlaşma takdir, teşvik gibi olumlu davranışları desteklerken yardım etmeme de olumsuz yaptırımları, ikazları beraberinde getirir.

Yardımlaşma konusu sosyal psikolojiyle de ilişkilendirilebilir. Sosyal psikoloji yardımlaşmayı özgeci davranışla açıklar. Özgeci davranış birisine yarar sağlama veya onu muhtemel kötülüklerden korumak amacıyla yapılan yardım davranışdır. Bu davranış isteğe bağlıdır ve bir karşılık beklenmez. Özgeci davranış için öncelikle sorunun algılanması, daha sonra kişisel sorumluluk alma, üçüncü olarak üstlenilecek sorumluluğun getiri ve götürüsünün ne olduğunu düşünmek, son olarak ise yardımın biçimine karar verme ve harekete geçme olarak dört aşama gereklidir. Başkalarına yardım etmek farklı yaklaşımlarla açıklanır. Bu yaklaşımlardan evrimsel yaklaşım yardım etmeyi bir kuşaktan diğerine aktarılan genetik bir özellik olarak açıklar. Kültürel yaklaşıma göre ise yardım etme davranışının temelinde toplumsal değerler bulunur. Kişinin içinde yetiştiği kültürel normlar arasında üç tanesi yardım etme davranışı ile ilgilidir. Bu normların ilki toplumsal sorumluluktur. Toplumsal sorumluluk normuna göre yardıma muhtaç olan insanlara yardım edilir. İkinci norm karşılıklıdır. Burada yardım alındığı zaman yardım edilir. Üçüncü ve son norm ise toplumsal adalettir. Burada eşit işe eşit ödül ilkesi öne çıkar (Gökdağ, 2019, s. 145).

Çiğdem Kağıtçıbaşı (2014, s. 243-245) ise özgeciliği yardım etme davranışının bir alt kategorisi olarak tanımlar. Özgeciliği yardım etmeden ayırmak oldukça zordur. Çünkü özgeciliğe önemli olan şey kişinin yardım etme davranışının altında yatan motivasyondur. İnsanları neden yardım ettiğine dair sosyal psikolojinin üzerinde durduğu üç teori bulunmaktadır. Bu teorilerden ilki olan Evrimsel Bakış ve Sosyal Öğrenme Teorisi'dir. Burada evrimsel sosyal psikologlar yardım etmenin yaşamsal bir değeri olup olmadığına odaklanmışlardır. Alanda yapılan çalışmalara göre insanların,

yakın akrabalarına uzak akrabalarından daha çok yardım ettiği ortaya çıkmıştır. İnsanlar, günlük yaşamlarında hasta olanlara, sağlıklı olanlara kıyasla daha çok yardım ederken ölüm kalım durumlarında sağlıklı olanlara yardım etmeyi tercih etmişlerdir. Bu araştırma kendi genlerini taşıyabileceği bir akrabayı kurtarmanın önemini evrimsel bakış açısıyla açıklamaktadır. Konuya dair ikinci teori Maliyet-Ödül Değerlendirmesi'dir. Burada insanların neden yardım ettikleri araştırılmıştır. Bu teoriye göre, acil bir durumu izleyen insan uyarılır. Uyarılma durumu arttıkça kişi huzursuz olur. Hissedilen huzursuzluk maliyet ve ödüllerin değerlendirilmesi sonucunda verilen tepki ile azaltılabilir. Yardım etmenin maliyeti zaman ve efor kaybı kendini tehlikeye atmak olabilirken ödülü ise artmış bir özgüven yardım isteyen kişinin teşekkürü ve övgüler olabilir. Bazı acil durumlarda kişi maliyet ve ödülleri düşünmeden dürtüsel olarak yardım etme teşebbüsünde bulunabilir. Bu durumda da yardım isteyen ile yardım edecek kişi arasında oluşan “biz” hissi dürtüsel yardım etme davranışını doğurur. Bu his yardım etmenin ödülleri artırırken maliyetini azaltır. Son teori, Sosyal Kimlik Gruplar ve Yardım Etme Davranışı'dır. Bu kurama göre insanların grup kimlikleri ya da sosyal kimlikleri baskın olduğunda davranışları bu kimliğin değerlerine ve normlarına göre şekillenir. Yani kişinin sosyal kimliği onu olumlu sosyal davranışa yönlendirebilir. Bu kuramdan yola çıkılarak ortak iç grup kimliği modeli geliştirilmiştir. Bu modele göre insanlar kendilerini diğerleriyle ortak bir grubun üyesi olarak görürlerse diğer insanlara karşı düşmanlığın azalacağı ve olumlu sosyal davranışın, yardımın artacağı öne sürülmüştür. (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014, s. 245).

İmece uygulayıcılarına var olan işin halledilmesi, zamandan ve emekten tasarruf edilmesi, el birliğiyle yapılan iş bozulacak bir hammaddeye sahipse bozulmasının önlenmesi, buna bağlı olarak ekonomik anlamda tasarruf edilmesi, toplum kalkınmasının sürekliliği gibi konularda fayda sağlar. Bunun yanında imeceye katılan insanların iletişim becerilerini geliştirmesi, sosyalleşmesi, büyüklerin küçüklere iş öğretebileceği gelenek aktarımı ortamının sağlanması buna bağlı olarak el becerilerini geliştirmesi, “kişilik gelişimi”, “dayanışma”, birlik, beraberlik duygularıyla birlikte aidiyet duygusunun perçinlenmesine hizmet eder (Durkheim, 2016, s. 154-157).

Emile Durkheim (2006, s. 273-456) *Toplumsal İşbölüm* konusunu ele aldığı çalışmasında, iş bölümü yapılmasının nedenini, insanın kendi mutluluğunu durmaksızın artırma isteği olarak açıklar ve iş bölümüyle birlikte verimin, niteliğin, yetkinliğin arttığını bu sayede işin düzenli bir şekilde ilerlediğini ifade eder. İş bölümü aynı zamanda ahlak düzeninin temelidir (Durkheim, 2006, s. 456). Pyotr Kropotkin (2001, s. 245) ise yardımlaşmayı insan psikolojisinin özü olarak tanımlar. Yardımlaşma duygusunu besleyen şeyin, binlerce yüzyıllık insani toplumsal yaşam ve yüzbinlerce yıllık topluluk halindeki insan öncesi yaşam olduğunu belirtir. Her devirde geçerli bu duygu ve yaşam kodu imecenin sürekliliğine katkı sağlar.

İmece ile ilişkilendirilebilecek çalışmalar iktisadi ve idari bilimler, sosyal antropoloji, sosyoloji, gazetecilik gibi alanlarda daha çok hayır anlayışı, hayrat geleneği, sosyal yardım faaliyetleri, sosyal hizmet, yardımlaşma, sosyal sorumluluk kampanyaları odağında ele alınmıştır (Şişman, 2016; Demircan, 2020; Macit, 2010; Bedir, 2020; Ceren ve Erdem, 2018;

Akyıldız, 2018; Akyıldız, 2010; Bağcan, 2013, Orçan, 2007). Halk bilimi alanında imece konusunu ele alan sınırlı çalışmalar ise daha çok belli bir yöre odağında incelenmiştir. Kültür dinamik bir yapıya sahip olduğundan içerisinde barındırdığı öğeleri zamanın ruhuna uygun olarak değişime tabii tutar. İmece de bu değişimden etkilenen öğeler arasındadır. Bu çalışmanın amacı dijital alanda varlık gösteren imece örneklerini çeşitli konu başlıklarıyla incelemek geleneksel alandaki imeceyle dijital alandaki imecenin farklılıklarını, imkân ve sınırlılıklarını tartışmaktır. Çalışmada amaçsal örneklem metodu kullanılmış olup toplumdaki yaygın kullanımı, verilerin çeşitliliği ve örneklerin zenginliği dikkate alınarak sosyal medya platformu Instagram'a yoğunlaşmıştır.

1. Geleneksel imece

Türkler millet olmaya önem veren bir toplum oldukları için, iç dinamiklerinde birlik ve beraberliği sağlayacak yardımlaşma konusuna önem vermişlerdir. Türk kültürünün temel kaynaklarına bakıldığında yardımlaşma konusuna çeşitli eserlerde değinildiği görülür.

Çeşitli kişi ve olay örgüleri etrafında Oğuz Türkleri'nin yaşamının, kültürünün konu edildiği *Dede Korkut Kitabı*'nda beylerin toy düzenleyip halka yemek ikram etmeleri, ilk defa gidilen avdan sonra, akından zaferle dönüldüğünde, ad verdikten sonra, bir dileğin gerçekleşmesi için ziyafet verilmesi yardımlaşma konusu kapsamına girer.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Bay Büre Bey Oğlu BamsıBeyrek, Kazılık Koca Oğlu Yigenek, Begil Oğlu Emren boylarında Bayındır Han tarafından toylar düzenlenir. Ali Duymaz'a göre "Dede Korkut Kitabı'nda anlatılan toylarda belli başlı ortak noktalar dikkat çeker. Bunlar daha ziyade tasvirî mahiyette hâkimiyet sembolleridir. Bu semboller aynı zamanda Türk-Oğuz toplumunun töresini, değerler sistemini de ortaya koyar (Duymaz, 2005, s. 40). Eski Türk hakanlarında cömertliğin de önemli bir sembolü olarak kabul edilen yiyecek, erk konumunda bulunan hakanın yönetim sistemi içinde, yasama/yürütme ve yargı yetkisini görünür kılan bir unsurdur (Öğüt Eker, 2018, s. 175).

Dirse Han oğlu Boğaç Han ve Kazan Beg Oğlu Uruz Begün Tutsak Olduğu boylarda ilk defa ava çıkıldığında "atdan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırıp kanlı Oğuz beylerin toylanması" (Ergin, 2016, s. 86-162) gerçekleştirilir.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han boyunda oğlu ve kızı olmadığı için Bayındır Hanın tarafından senede bir defa tertip edilen toyda kara otağa oturtulan, kendisine yapılan bu muamele karşısında üzülen Dirse Han, eşiyile durumu paylaştığında eşi, ona dileğinin gerçekleşmesi için insanlara çeşitli şekillerde yardım etmesi gerektiğini söyler. Duanın kabul olmasını kolaylaştıracak bu yardımın içeriği boyda şu şekilde ifade edilir: "Hay Dirse Han, bana kazab itme; incinüp acı sözler söyleme, kalkubanı a Dirse Han, yiründen örü turgıl; ala çadırunyir yüzüne dikdürgil, atdan aygır deveden buğra, koyundan koç öldürgil, İç Oğuzun Taş Oğuzun biglerin üstüne yığnak etgil, aç görsen toyurgıl, yalıncağ görsen tonatgil, borçluyu borçından kurtargıl, depe gibi et yığ göl gibi kırmız sağdur, ulu toy eyle, hacet dile, ola kim bir ağzı dualının alkışıyla Tanrı bize bir batman ayal vire, dedi." (Ergin, 2016, s. 81).

Türk edebiyatının ilk yazılı eserlerinden *Orhun Abideleri*'nde yardımlaşma konusu hükümdarın yönettiği halkına hitaben yönetim süreci boyunca gösterdiği faaliyetler ve buna bağlı yaşanan değişimlerin anlatıldığı yazıtların içeriğinde görülebilir: “ Tahta oturup yoksul ve fakir halkı hep derleyip topladım. Fakir halkı zengin yaptım, az halkı çok yaptım.” (Tekin, 1998, s. 37); “(...) Türk halkı için gece uyumadım, gündüz oturmam. Kardeşim Kül Tigin ile iki Şad ile ölesiye, yitesiyeye çalıştım, çabaladım. (...) Tanrı esirgesin, ilahi lütfum olduğu için, kısmetim olduğu için, ölecek halkı diriltip doyurdum. Çıplak halkı giyimli, yoksul halkı zengin kıldım. Sayıca az olan halkı çoğalttım; güçlü devleti olandan, güçlü hakanı olandan daha iyi kıldım.” ifadeleri hükümdarların sosyal devlet anlayışı dahilindeki faaliyetlerini gösterir (Tekin, 1998, s. 47).

Yusuf Has Hacib'in adalet, akıl, akıbet ve saadet olarak kişileştirdiği karakterler üzerinden insanlara mutluluk veren bilginin açıklandığı “Türk siyaset kitabı” *Kutadgu Bilig* adlı eserde yardımseverlik, maddi varlığın insanlara ikram olarak yedirilmesi, giydirilmesi; eli açık olmanın övülmesi; iyi davranışlarla kişinin yardımseverliğinin sonsuza kadar kaybolmayacağına yönelik yaklaşımlarla ele alınmıştır (Kafesoğlu, 1999, s. 89): “Eğer halkı yönetmekteyse elin; Hep iyi olsun tavrın, sözün (s. 230). Yürü, iyilik yap ey iyi kişi, İyilik olur hep iyinin işi (s. 345). Esenlik günlerinde sen iyilik yap. Davarın, malın varken onları dağıt, yedir (s. 1368). İyilik yapadur ey iyi kişi, Yaşlanmaz iyilik, sonsuzdur yaşı (s. 1639). Yedirmeli içirmeli ve giydirmeli (s. 2280). Hizmetliye eli açıklıkla bağışta bulunmalı. Çıplaksa giydirmeli, açsa doyurmalı (s. 2982). İyilik gerçekte tam doğruluktur (s. 5922). Doyur aç insanları, giydir çıplakları (s. 3923)” (Yücel, 2010).

Türk kültüründe kalabalık aile yapısı, akrabalık bağları, komşuluk ilişkileri, dostluk-ahbaplık ilişkilerinin gelişmiş olması sebebiyle yardıma ihtiyacı olan kimseler için yardım faaliyetleri daima var olagelmiştir. Bu durumun gerçekleşmesine ait olma hissi yardım etmiştir. “Mensubiyet duygusu insan davranışlarına yön vermiş, insan ailesinden başlayarak, akrabaları, köyü, ilçesi, ili, bölgesi vd. dairesinde sayılan sıralamada çevresini korumak, kollamak, itibarını arttırmak içgüdüleriyle hareket etmiştir” (Erol, 2004, s. 123). Bu yardımlaşma gönüllülük esasına dayalı, merhamet, vefa, vicdan gibi çoğunlukla insani, sosyal ve dinî sorumluluğa dayanan bir bakış açısıyla gerçekleştirilmiştir. Türk kültürü içerisinde imece;

1. Doğum, askerlik, düğün (temizlik, yemek, alışveriş, çeyiz hazırlığı için yorgan yapma hazırlığı; yün yıkama, kurutma, didme, dikme), ölüm (7 günden 40 güne kadar taziye evini ziyaret etme ve gerekli görülen zamana kadar taziye evinin yemek ve temizlik ihtiyacını temin etme) gibi geçiş dönemleri,
2. Hasat zamanları (Çoğunlukla mahsulün bozulma ihtimaline karşın kısa sürede hasat edilmesi gereken ürünler için uygulanır. Hayvancılıkla alakalı imeceler de bu zamanlara dâhildir.),
3. Mevsim geçişlerinden önce yapılan hazırlıklar (Kurutma, yufka ekmek yapımı, turşu, tarhana, ve diğer çorbalık hazırlıkların yapımı vb. kış hazırlıkları, ısıyı sağlayacak yakacakların temini, bahar ve kış temizliği),

4. Deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerden hasar gören maddî yapıların onarılması, halkın yararlanacağı yapıların inşası, tamiri,
5. Hastalık, yoksunluk, gibi durumlarda sıklıkla görülmektedir.

Gerçekleşen olayların niteliğine veya içinde bulunulan zamanın dinî ve millî mahiyetine bağlı olarak imecenin yoğunluğu artabilir. Bu zamanlar imecenin gerçekleşmesinde itici bir güç olarak rol oynar. Çünkü İslam dini; bedenlerin fâni, ruhların bâki olduğuna yönelik ahiret inancıyla iyilik olarak yapılan faaliyetin karşılığını dünya ile sınırlamaz. Bu nedenle cuma, pazartesi ve perşembe günleri, ramazan ayı, kandiller insanların dinî hassasiyetle birbirlerinin yardım çağrısına kulak verdikleri, “hayır işlerine koştukları” zaman dilimleridir (Ateş, 1975, s.22). Millî önemi olan bir zaman dilimi içerisinde bulunuluyorsa da bu zamanlar, insanların ne durumda olduklarının, hangi ihtiyaçlara sahip olduklarının belirlendiği zaman dilimleri olarak, yardımlaşma duygusunun oluşması, güçlenmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir.

İmece ortamı aynı zamanda sözlü anlatıların paylaşıldığı, hatırlandığı ve üretildiği alanlardır. Bu anlamda imece ortamları sözlü üretimin ve aktarımın aktif olduğu ortamlardır. Bu ortamların sosyalleşme, haberleşme, insanların çeşitli ihtiyaçlarından haberdar olma / haberdar etme gibi işlevleri de bulunmaktadır. Temelinde yardımseverlik duygusunu barındıran imece, zaman değişip imkanlar farklılaşsa da her ortamda kendisine yer bulabilmiştir. İmecenin varlık gösterdiği alanlardan birisi de elektronik kültür ortamıdır.

Elektronik kültür ortamı folklorun, halk bilgisi ürünlerinin yaşamaya ve üretilmeye devam ettiği bir alandır. Bu alan aynı zamanda, kültürel unsurların, yaratımların ve uygulamaların dönüşerek zamana ve şartlara uyumlanarak varlığını sürdürdüğü bir sahadır. Kültürün yaratıcısı, öznesi ve aynı zamanda nesnesi olan insan, teknolojinin gelişmesiyle ritüellerini, kültürel yaratma ve uygulamalarını icra edecek bir alan olarak elektronik kültür ortamını kullanmaya başlamıştır. Walter Ong, elektronik kültür ortamını yeni bir icra mekânı olarak ikincil sözlü kültür ortamı şeklinde tanımlar (Ong, 2018, s. 161). İkincil sözlü kültür ortamı, sözlü ve yazılı kültür ortamlarından sonra teknolojik gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkmış, önceki dönemlerin birikimiyle zenginleşmiş ve içeriği çeşitlenmiştir. Elektronik kültür ortamı ritüellerin, kültürel yaratımların varlığını sürdürebilmesi için, zamanın ruhuna uygun yeni kültürel ürünlerin/davranışların yaratılması için elverişli bir ortamdır. Çünkü kültür, oluşumu, varlığını sürdürmesi ve kaynakları açısından dinamik bir yapıya sahiptir ve durağanlıktan uzaktır. İnsanlık tarihi kadar eski olan folklor, teknolojinin gelişmesi, dijital iletişimde yaşanan ilerlemeyle elektronik kültür ortamında da ürünler vermeye devam etmiştir. Dijital ortam, kültürel ürünlerin, folklorik yaratımların üretilmeye, yaşatılmaya ve aktarılmaya devam ettiği bir alandır. Bugün, elektronik kültür ortamı, kendine mahsus özellikleriyle kültürel yaratımların, folklorik bilginin yaratılmasını, yaşatılmasını ve aktarılmasını sağlayan bir yaşam alanı mahiyetindedir.

Çalışmanın araştırma sahası internet ve sosyal medyanın bir yaşam ve yaratım alanı olarak gündelik hayatın ne denli içinde olduğunu görmek için “wearesocial” ın (URL 2) 2024 dijital raporunun ortaya koyduğu verileri incelemek yerinde olacaktır. Rapor, sosyal medya kullanıcı sayısındaki yükseliş, internette geçirdiğimiz zamanın artması, sosyal medya platformları arasındaki rekabet, televizyon izlenme oranlarındaki düşüş gibi konuları içermektedir. Rapor, dünya nüfusunun %67,5'i internet kullanıcısıyken, aktif sosyal medya kullanıcı sayısı 5,22 milyara ulaşarak dünya nüfusunun %63,18'ini oluşturduğunu göstermiştir. Rapor, sosyal medya kullanım süresinin de ortalama bir sosyal medya kullanıcısı için günde 2 saat 19 dakika olduğunu ortaya koymaktadır. Günlük hayatın bu denli merkezinde olan bir alanın kültürel yaratımlar için de önemli bir kaynak olduğu açıktır. Kültürel davranışlar, koşulların değişmesi ve dijital ortamın sözlü ve yazılı ortamı kapsamıyla birlikte bu sahada üretilip yaşatılmaya ve gelecek kuşaklara aktarılmaya başlamıştır. İnternet ortamı bugün bireyin gündelik hayatını, toplumun kabul görmüş düşünce ve davranış kalıplarını yansıtan bir aynadır. Bireyin günlük hayatındaki kültürel yaratımlarla her gün gelişip zenginleşen bu alan, folklorik davranışın dönüşümünün izlenmesini de mümkün kılar. Geleneksel Türk halk kültürünün önemli bir unsuru olan ve toplumsal dayanışmayı, aidiyet duygusunu pekiştiren imce kültürü de ortaya çıkış amacına uygun şekilde dijital ortamda varlık göstermeye devam etmektedir. Geleneksel biçimiyle imcenin işlevselliği bugün dijital ortamda görünür durumdadır.

Geleneksel bilgi, elektronik kültür ortamında söz ve yazının ortaklığında güçlenmiş etkisiyle yaratılır, yaşatılır ve gelecek kuşaklara aktarılır. İnsanın var olduğu ilk dönemlerden bu yana içinde bulunulan her dönem, kendine mahsus özellikleriyle kültürel yaratıma ve sonrasında da aktarıma imkân tanımıştır. İnsan, başından bu yana koşullara uygun şekilde kültürel ürünleri/ folklorik bilgiyi tasarım, yaratım ve aktarım mekânlarını oluşturarak kültürel üretkenliğini sürdürmüştür. Bu süreklilik içinde ortaya çıkan tüm aktörler, üretim ortamları ve aktarım mekanları bir önceki dönemin özelliklerini kapsayacak şekilde gelişip zenginleşmiştir. Sanattan ekonomiye, kültürden endüstriye, iletişime kadar yaşamın her alanını derinden etkileyen teknoloji, kültürel yaratımların üretildiği mekân ve alanları da değiştirip dönüştürmüştür. Bu dönüşümün etkisiyle üretilen kültürel yaratımlar, sözlü ve yazılı kültür ortamında olduğu gibi bireyin gündelik yaşamında bir ya da daha fazla ihtiyacı karşılamakta ve işlevselliğini yeni boyutlar kazanarak sürdürmektedir. Erol Gülüm bu durumu “içselleştirilen bilgisayar ve internet teknolojileri biçimsel olarak yapay, mahiyet ve işlev bakımından doğal ve gündelik yaşam kültürünü zenginleştiren araçlar” ifadesiyle açıklar (Gülüm, 2017, s. 1).

Mcluhan'ın “medyanın tamamı insanların bazı fiziksel ve ruhsal yetilerinin uzantısıdır. Herhangi bir duyunun uzantısı kavrama, düşünme ve uygulama kuvvetini dünyayı algılama şeklini değiştirir durumdadır.” ifadesiyle de açıkladığı gibi sözlü kültür ortamında analog dünyada yaratılan kültürel bilgi bugün, dijital dünyada insanın yetilerinin uzantısı olarak görülen medya araçlarıyla biçim değiştirerek, yeni işlevler kazanarak varlığını sürdürmektedir (2012, s.26). Geleneksel halk kültüründe imcenin belirli bir köy veya yerleşim birimiyle sınırlı olduğu düşünüldüğünde, elektronik kültür

ortamında sosyal medyanın yaygınlığı sayesinde imecenin fiziksel sınırlarını aşarak işlevini genişleteceği söylenebilir. Geleneksel Türk halk kültürünün önemli bir parçası olan imece, bugün dijital dünyada sosyal medya platformları aracılığıyla varlığını sürdürmektedir. Elektronik kültür öncesi dönemin haberleşme imkânlarının sınırlılığını aşan dijital çağ, imecenin daha geniş katılımlı olmasına da olanak tanımıştır.

Blank, teknolojik gelişmelerin geleneksel folklorik kavramları ve metodolojileri etkileyip sonlandıramayacağını, yalnız çağdaş halk kültürü hakkında yeni anlayışlar ve yaklaşımlar kazandıracığını ifade eder (Blank, T.J., 2012, s. 3). Uzaktan bakıldığında teknolojik ortamın “halksız” ya da “halk dışı” gibi yorumlanabilmesini teknolojik ortama dâhil olmak ve içeriklerle ilişkili olmak için belli teknik beceriler gerektiğini belirtir. Fakat çevrimiçi ortamda üretilen her etkileşimin ardında bu ortamın kendiliğinden getirdiği, doğuştan bir halk vardır (Blank, T.J., 2012, s. 2). Dijital dünyada “halk” için sosyal medya platformunun kullanıcıları, bir video paylaşım sitesinden aynı kanalı takip eden grup, aynı internet ünlüsünün paylaşımlarını izleyen kişiler olabilir. Modern çağ bireyleri bu ortaklıklarıyla bir “halk” oluşturur ve dijital ortamda kültürel yaratımlar oluşturmak için gerekli teknik becerilere haizdir. Bu becerilerini toplumsal dayanışma, yardımlaşma, örgütlenme maksatlarıyla kullanarak dijital dünyada imece kurumunun örneklerini uygularlar.

Blank, çevrimiçi ve dışı pek çok formda davranışsal ve yapısal örtüşmeler olduğunu ileri sürer (Blank, T.J., 2012, s. 6). Bu durum icra ortamı hangisi olursa olsun kültürel yaratımın sürekliliğini ve işlevselliğini ortaya koyar. Blank, folklorik davranış ya da ürünün yüz yüze veya çevrimiçi ortamda olmasına bakılmaksızın bu ürünün tekrarlanıp çeşitlilik kazandıkça öncekinden daha kapsamlı olacağını savunur (Blank, T.J., 2012, s.12). Kökenini geleneksel halk kültüründen alan dijital imece, geleneksel halk kültüründeki işlevlerinin yanı sıra dijital uzamın imkânlarıyla daha geniş kitlelere ulaşarak dayanışma duygusunun derinleşmesini ve imece ile gelişen bireyin toplumdaki işlevsellik bilincini pekiştirir. Bağış kampanyaları, kitaplık/kütüphane kurma çağrıları, deprem, yangın, sel gibi afetlerden zarar gören bireylere yardım toplama çağrıları, kimi hastalıklarla mücadele eden hastaların tedavisine katkıda bulunmak için yapılan kampanyalar dijital dünyada başlayıp analog dünyada sürer. Bu da geleneksel bilginin / yaratımın elektronik ortamlarla birlikte başlayıp tıpkı sözlü kültür ortamında olduğu gibi fiziksel ortamda sürmesiyle karakterize olur.

Geleneksel bir üretimin ya da davranış biçiminin ilk formuna yakın şekilde, başka bir uzama aktarılması o kültürel verinin yaşatılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından olumlu bir şekilde değerlendirilir. Erol Gülüm de bu konuyu ele alırken dijital ortamdaki kültürel verimlerin, reel dünyadaki asıl formlarına zarar vermeyeceğini belirtir. (2017, s. 29) Ayrıca kültürel davranışın/ürünün reel dünyadaki muadil örnekleri artık var olmasa dahi dijital dünyada söz konusu kültürel ürünün uyum sağlamış varyasyonları çeşitli biçimlerde devamlılığını sürdürebilir. Bu açıdan bakıldığında, geleneksel bilginin oluşturduğu ürünlerin reel dünyadaki yaratımları ve

sanal dünyada oluşturulan yeni kültürel dışavurumlar birbirini besleyerek varlıklarını pekiştirir.

Kültür insanın yaşamını anlamlı kılan, bireyin yaşadığı toprakların kendine mahsus özellikleriyle şekillenmiş deneyimler ve öğretiler topluluğudur. Kültür insanın yaşarken karşılaşacağı çeşitli durumlara uygun çözümler getirerek yaşamı kolaylaştırır. Sınırlı imkânlarla yaşamın sürdürüldüğü durumlarda bir kültürel davranış biçimi olarak dayanışma/yardımlaşma rolleri ortaya çıkar.

Teknolojinin gelişmesi, kent yaşamının getirdiği yenilikler, bireylerin zamanın ruhuyla uyumlanan ihtiyaçları imece kültürünün de dönüşmesini sağlamıştır. Bu kültürel süreklilik örneği imecenin toplumsal yaşamdaki yeri ve işlevi ile açıklanabilir. Sanayileşme ve endüstrileşme gündelik hayatın koşullarını, kültürel üretim, yayılım ve aktarım alanlarını da bütünüyle değiştirmiştir. Çağın değişen koşullarına rağmen bireyin yardımlaşma, dayanışma, bir gruba ait hissetme, sosyalleşme ihtiyaçları devam eder. Geleneksel halk kültürünün karşıladığı bu gereksinimlerin karşılanması için teknolojinin gelişmesiyle yeni yollar, yeni mecralar oluşmuştur. Dijitalleşen dünyada kültürel ürünler/davranış kalıpları hem yeni ve benzersiz hem de dönüşmüş formlarıyla görülmektedir.

Dijital çağda modern insan, analog dünyadaki aksine mekân ve zaman gibi pek çok sınırlılığı aşar. Bu da yeni kültürel üretimlerin katılımına daha fazla katılım olmasına imkân tanır. Bu sayede oluşturulan siber uzam, “işlevsel, kavramsal ve biçimsel boyutlarıyla ‘üzerinde’ veya ‘içinde’ kültürel etkinliklerin gerçekleştiği bir mekânsal organizasyona dönüştürülmektedir.” (Gülüm, 2018, s. 130) İlk olarak analog dünyada üretilen folklorik içerikler dijitalleşme ile birlikte yeni yaratma mekânlarında, zamanın koşullarıyla uyumlu şekilde, modern insanın ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmektedir. Bu durum Adorno tarafından dijital dünyanın dış dünyanın bir devamı olduğu görüşüyle açıklanır (Adorno, 2020, s. 55).

Sözlü ve yazılı kültür döneminde bir nebze arka planda kalan görsel alan dijital çağda öne çıkmıştır (Lefebvre, 2016, s. 127). Dijital çağın kendine mahsus araçları birden çok duyuya hitap eden içerikler oluşturmaya imkân sağlayarak dijital imeceye olan katılımın da artmasını sağlamıştır. Yardım çağrılarında ve dayanışma kampanyalarında kampanya içeriğine göre oluşturulmuş afiş, poster, davetiye vb. paylaşımlar görsel açıdan da zengin ve uyarıcı bir işleve sahip olarak dayanışma ve yardımlaşma duygularını pekiştirmiştir. Birden çok duyuya hitap eden sosyal medya içerikleri, yardıma ihtiyaç duyan bireylerin gereksinimlerini daha görünür kılmakta ve dijital imece örneklerini geleneksel kültürde görülen imece örneklerinden daha işlevsel bir konuma taşımaktadır.

2. İmece Kültürünün Biçimsel Evrimi: Dijital İmece Örnekleri

Sözlü kültür geleneğinin yüzlerce yıllık birikiminin aktarıcısı olan, içinde bulunulan zamanın koşullarına göre şekillenen gelenekler, teknolojinin gelişmesiyle yeni formlara dönüşerek kültürel yaratımın karşıladığı ihtiyaçlara cevap vermeye devam etmiştir. Bu geleneklerden biri de imece kültürüdür. İmece, geleneksel Türk kültürüne ait

yardımlaşma ve dayanışma kurumudur. Sosyal medyada; yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerden etkilenen afetzedeler için düzenlenen bağış kampanyaları, gönüllü destek kampanyaları, malzeme ve ihtiyaç listeleri paylaşımıyla oluşturulan yardımlaşmalar, gönüllü psikolojik destek ve danışmanlık hizmetleri, bilgi ve koordinasyon paylaşımları, çeşitli etkinliklerin gelirlerinin bağışlanmasıyla oluşan etkinlikler, hasta çocuklar için düzenlenen bağış kampanyaları, yeterli imkânlara sahip olmayan köy okullarına kütüphane kurma çağrıları dijital ortamda devam eden imece örnekleri olarak kabul edilebilir.

Bağış kampanyalarına dair dijital imece örneği olarak sivil toplum örgütleri ve vakıflar tarafından sürdürülen etkinlikler gösterilebilir. Türk Kızılayı, AFAD, Ahabap gibi kuruluşlar tarafından sosyal medya platformları üzerinden bağış kampanyaları düzenlemiştir. Bu kuruluşlar, depremzedelere acil yardım malzemeleri, gıda, su, barınma ve sağlık hizmetleri sağlamak için fon toplamıştır. Bunun dışında sivil toplum kuruluşları çeşitli doğal afetlerden etkilenen vatandaşların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerine, temiz gıdaya erişim, eğitim hakkının devam edebilmesi için de görev üstlenmiştir. 6 Şubat 2023 depreminde zarar gören okulların yerine yenilerinin yapıldığına dair haberde, Ahabap derneğinin gerçekleştirdiği bağış kampanyalarından toplanan fonla depremde zarar gören 20 okulun yerine yenilerinin yapıldığı ve 450 konutun teslim edildiğini bildirilmiştir (URL 3). Bu örnekle geleneksel anlamdaki imece kültürünün bugün sosyal medya platformları aracılığıyla dijitalleştiği bununla birlikte kadim Türk kültürünün önemli bir kurumunun modern dünyaya uyumlanarak varlığını ve işlevinin sürdürdüğü gözlemlenmektedir.

Yaşanan doğal afetler karşısında oluşturulan dayanışma ağı dijital ortamın imkânlarından yararlanarak sınırların ötesinden de katılımcı ve yardımseverlere ulaşmıştır. Uluslararası anlamda da birçok yardım kuruluşu sosyal medya aracılığıyla bağış kampanyaları başlatmış ve dünya genelinden destek toplamıştır. UNICEF, Doctors Without Borders gibi kuruluşlar bu süreçte aktif rol almış ve geleneğin modern zamanlarda dijital dünyadaki görünüm ve uygulamalarında sınırların öneminin azaldığını göstermiştir. UNICEF Türkiye resmi instagram hesabından paylaşılan bir gönderide 6 Şubat depremi sonrasında depremden etkilenen çocukların ihtiyaçlarının her saniye arttığını belirten hayati destek ulaştırma konusunda takipçilerine ve sosyal medya kullanıcılarına kampanyaya destek olma çağrısında bulunmuştur (URL 4). UNICEF Türkiye gönderisinde önceliklerinin, depremden etkilenen çocuk ve ailelerin ihtiyaç duydukları acil desteği almalarını sağlamak olduğunu belirtmiştir. UNICEF, depremin ilk gününden bu yana durmaksızın çalıştığını bildirerek geleneksel kültürdeki imece kurumunun STK aracılığıyla sürdüğünü ve modern hayattaki işlevini koruduğunu ortaya koymuştur. UNICEF Türkiye resmi instagram hesabından yaptığı yardım çağrısı ile çocukların korunması, acil psiko-sosyal destek sağlanması, çocuk dostu alanların ve geçici öğrenme alanlarının faaliyete geçirilmesi, ana su şebekelerinin ve ilgili hizmetlerin yanı sıra sağlık ve beslenme ihtiyaçlarının değerlendirilmesi konularında depremzedelere yardım kampanyaları sürdürmüştür (URL 5). Geleneksel kültürde olduğu gibi dijital imecede de

emek birliği ve acil ihtiyaç durumlarında kısa sürede organize olma, karşılık bekleme, kolektif sorumluluk, eşitlik ve adalet ve toplumsal dayanışma özellikleri görülür.

İmecenin dijital ortamdaki örnekleri sivil toplum kuruluşların yanı sıra bireysel gönüllü destek kampanyalarıyla da takip edilebilmektedir. Yerel ve Ulusal Gönüllü Gruplar, Sosyal medya üzerinden organize olarak arama-kurtarma, yiyecek dağıtım, psikolojik destek ve lojistik yardım gibi çeşitli alanlarda hizmet vermiştir. Bu gruplar, Facebook, Twitter ve Instagram gibi platformlar üzerinden gönüllü çağrısı yaparak geniş kitlelere ulaşmıştır. Böylece geleneksel bilginin ve kültürel yaratımların insan hayatındaki işlevleri modern hayatın en yaygın kullanım alanlarından biri olan sosyal medya sayesinde varlığını sürdürmekte ve sınırların ötesinden de katılımcı bulmaktadır.

İmecede toplumun önde gelenlerinin daveti ve katılımı önem arz etmektedir. İmece konusundaki kararlar, toplumdaki beklentiler o topluluğun ileri gelenlerinin daveti ve icabeti ile belirlenir (Kaderli, 2008). Dijital imece olarak tanımladığımız, sosyal medya platformları üzerinde gerçekleştirilen yardım kampanyaları da ünlülerin katkılarıyla daha geniş kitlelere ulaşır. Tanınmış sanatçılar, sporcular ve internet ünlüleri, influencerlar, sosyal medya hesapları aracılığıyla yardım çağrılarını yapmış ve gönüllü çalışmalara katılmıştır. Bu kişiler, geniş takipçi kitlelerine ulaşarak farkındalık yaratmış ve yardım toplama çabalarına önemli katkılar sağlamıştır. “Türkiye Tek Yürek” kampanyasında rekor bağış toplandı” başlıklı haberde, Kahramanmaraş merkezli 11 ili etkileyen depremler için ortak yayınla ekranlarda ve radyolarda başlatılan “Türkiye Tek Yürek” yardım kampanyasında 115,1 milyar liralık bağış rakamına ulaşıldığı ve 9 milyon adedi aşkın SMS gönderildiği bildirilmektedir. Haberde sanatçılık, oyunculuk, sunuculuk, futbolculuk ve müzisyenlik gibi mesleklerden tanınmış kişilerin kampanyaya olan destekleri belirtilmiştir (URL 6).

İmecenin işlevini koruyup görünüm değiştirerek dijital ortamda varlığını sürdürdüğü örneklerden biri olarak da psikolojik destek ve danışmanlık hizmetleri verilebilir. Geleneksel kültürün yardımlaşma ve dayanışma kurumu imece bir gruba ait olma, kabul edilme, ihtiyaç halinde destek göreceğini bilme güveni gibi duyguların yanı sıra toplumda kendini faydalı hissetme, bilgi ve birikimini, el emeğini faydalı bir işte kullanma sırasında duyulan öz yeterlilik duygularını pekiştirir. Sosyal medya platformlarında psikologlar ve psikoterapistlerin 6 Şubat depreminden zarar gören vatandaşlara ve ailelerine yönelik psikolojik destekleri imecenin modern dünyanın şartları içinde biçimsel özelliklerinin bütünüyle değişirken işlevinin korunduğu bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bu terapiler, travma sonrası stresle başa çıkmak için önemli bir kaynak olmuştur.

Sosyal medya platformlarında yapılan bilgilendirici paylaşımlar, travma ve stresle başa çıkma yöntemleri hakkında depremedelere ruh sağlığını korumaları konusunda yardımcı olmuştur. Türkiye Psikiyatri (TPD) resmi sitesinde yer alan duyuruda 6 şubat depremlerinden zarar gören vatandaşların ruh sağlıklarının korunması ve travma sonrası stresle başa çıkma yöntemleri hakkında bilgilendirilmeleri için yapılan gönüllülük esasına dayanan çalışmalara yer verilmektedir (URL 7). TPD, Whatsapp, Instagram, Youtube ve diğer sosyal medya platformları üzerinden yapılan eğitim videolarında Deprem Sonrası

Erken Dönem Ruhsal etkilenme ve Psikolojik ilkyardım, Depremden Etkilenenlerde Ruhsal Değerlendirme ilkeleri, Deprem sonrası erken dönem ilaçla tedavi ilkeleri, Dönem Danışmanlık Becerilerini Artırma, Afet Sonrası Zihni Anlamak, Anlamlandırmak ve Yaklaşmak, Çocuklarda Psikolojik İlk Yardım, Çocuklarda Travmada Erken Dönemde Görülen Ruhsal Belirtiler ve Müdahale, Depreme Çocuk Ruh Sağlığı Açısından Sistemik bakış konuları ele alınmıştır. Zoom platformu ve Youtube'dan yayınlanan eğitimlerde iki bine yakın katılımcının yer aldığı ve soru-cevap bölümlerine yoğun ilgi gösterildiği ilgilı duyruruda görölmektedir.

Geleneksel halk kültüründe dayanışmayı temel alan imece, dijital dünyada da farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun en belirgin örneklerinden biri, hasta çocukların tedavi masraflarına destek olmak amacıyla düzenlenen yardım kampanyalarıdır. Instagramda "sma.yagizasaf" isimli hesap, SMA tip 2 kas hastası Yağız Asaf Çağlar'ın tedavisi için gereken 1.819.500 doların bulunabilmesi için yardım çağrılarını yapmaktadır. Dijital ortamın fiziksel mekânın sınırlarını aşmadaki avantajıyla hesabın içeriklerinin binlerce sosyal medya kullanıcıasına ulaştığı görölmektedir. "sma.yagizasaf" isimli hesap 10500 takipçisiyle toplumsal dayanışma çağrısında bulunarak Yağız Asaf Çağlar'ın iyileşmesi için sosyal medya kullanıcılarından destek talep etmektedir. Geleneksel Türk halk kültüründe zor durumda bulunan kişiye imece usulüyle yardım etmek, ihtiyacının giderilmesinde emek birliğı etmek yüzyıllardır süren bir gelenektir. Bu gelenek teknolojinin gelişmesi, çağın şartlarının değışmesiyle form değıştirse de temelde aynı felsefe ile kültürel süreklilik içinde dijital ortamda da sürmektedir. Geleneksel halk kültüründe imece çağrısını toplumun en yaşlı üyesi ya da en kıdemli kişisi yaparken dijital ortamda daha çok kişiye ulaşabilmek için bu çağrıyı ünlüler, tanınmış kişiler ve takipçi sayısı yüksek hesaplara sahip kullanıcılar yapmaktadır. "sma.yagizasaf" isimli hesabın öne çıkanlar sekmesinde de "ünlü desteğı" başlığı altında internet ünlüleri, oyuncular, sanatçılar, sunucular ve sporcular da yer almaktadır. Bu da yardım çağrısının daha büyük kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır. Hesabın öne çıkanlar sekmesinde aynı zamanda "Yağız Asaf", "tarafıtarlar", "sms bilgileri", "valilik onayı", "hastane teklifi" ve "gen raporu" başlıkları bulunmaktadır. Profil ana sayfasında SMA'lı bebek Yağız Asaf'a ait fotoğraflar, yardım çağrısı için hazırlanmış görseller, iban numaraları içerikleri dikkat çekmektedir. Yardım çağrılarında dijital ortamda oluşturulan afiş vb. gönderi ve paylaşımlar görsel açıdan oldukça zengin ve uyarıcı bir işleve sahiptir. Zekat ve sadaka gibi dini vecibelerin Yağız Asaf için toplanabilmesi için oluşturulmuş bir içerikte bağış çağrısı başlatılmış, kampanyaya destek talep edilmiştir. Kampanyaya destek için hazırlanan afişlerde "Yağız'ın elini tutun.", "Aya bir adım, Yağız Asaf'a zafer yakın", "Smadegil Yağız Asaf kazanacak" sloganları yer almaktadır.

Instagramda "sma.ezelpeker" isimli hesap, SMA tip 1 hastası Ezel Peker'in tedavisi için gerekli meblağın toplanması amacıyla kullanılmaktadır. Hesabın 14200 takipçisi bulunmaktadır. Öne çıkanlar sekmesinde "e devlet sorgu", "ünlü desteğı", "paypal bağış" "valilik izni", "shopier", "yurtdışı bağış", "gen raporu", "hastane teklifi", "mutlu çocuklar" başlıkları bulunmaktadır. Hesap, Ezel Peker'in tedavisi için gereken tutarın toplanması için sosyal medya kullanıcılarına yönelik yardım kampanyaları ve bağış çağrılarını

düzenlemektedir. Hesabın gönderileri arasında Ezel bebek için düzenlenen bir kampanyalar arasında anneler günü, babalar günü, kurban bayramı gibi günlerin tebriklerinin de yapıldığı afişler dikkat çekmektedir. Ezel'in annesi Derya Peker'in doğum günü yaklaşırken kampanyaya destek çağrısı için sanal pasta dilimleri satışa sunulmuştur. Hesapta isme özel tebrik kart satışları, internet ünlülerinin Ezel'in kampanyasını duyurmak için yaptığı paylaşım ve yayınlar, dinî açıdan özel olduğu kabul edilen gün ve gecelerde zekat ve sadaka yardımlarını hatırlatan gönderiler, çeşitli kermesler düzenlenerek tedavi için gereken tutarın toplanması için beraberlik çağruları yapılmaktadır.

Dayanışma kültürünün önemli bir unsuru olan imece, dijital dünyada farklı alanlara uyarlanarak varlığını sürdürmektedir. Doğa olaylarından ve doğal afetlerden etkilenen vatandaşlara yönelik yardım kampanyaları da bu dönüşümün önemli örneklerinden biridir. 29 Temmuzda başlayıp 6 Ağustos 2021'de kontrol altına alınan orman yangınları için sosyal medya üzerinden büyük bir dayanışma kampanyası başlatılmıştır. #marmarisyangın #marmarisyanıyor #yangın #egeyanıyor #bodrumyanıyor #destekol #ormanyangını #ormanyangınları #gönüllü #ormangönüllüsü #yangıngönüllüsü #türkiyeyangın #türkiyeyanıyor #muglayanıyor etiketleriyle büyük katılımlı bir dayanışma örneği gösterilmiştir. Bölgede yaşayan halk, bölge dışından gelen gönüllülerle birlikte büyük bir emek birliği göstererek yaşanan doğal afete karşı mücadele vermiştir. Çalışmanın ilgili bölümünde de değinildiği gibi geleneksel dayanışma ve yardımlaşma kurumu olan imece, doğal afetlerden hasar gören maddi yapıların onarılması, halkın yararlanacağı yapıların inşası, tamiri gibi durumlarda da oldukça işlevseldir. Dijital ortamda yapılan yardım çağrısı ve örgütlenme, imecenin etkisini güçlendirerek afetzedelere ulaşan yardımları hızlandırmıştır. Dayanışma daveti tanınmış, sosyal medya hesaplarında takipçilerin yüz binlerle ifade edildiği kişiler tarafından da yinelenmiş ve çağrının büyük kitlelere ulaşması sağlanmıştır.

11 Ağustos 2021'de Batı Karadeniz'de yaşanan sel felaketi sonucu bölgede ciddi bir tahribat oluşmuştur. #kastamonu #selfelaketi #sel #bozkurtkastomonu #bozkurtselaltında #sinopsularaltında #sinop #acıyardım #afad #bozkurtyokoldu #yardım #afet etiketleriyle pek çok gönderi oluşturulmuş, Türkiye'nin dört bir yanından yardımlar ulaştırılmıştır. Gönderilerde acil ihtiyaç listeleri paylaşarak en doğru yardımın yapılması için koordine olunmaya çalışılmıştır. Geleneksel imecede olduğu gibi doğal afetten etkilenen afetzedelerin ihtiyaçları dijital imece sayesinde karşılanmaya çalışılmıştır. Geleneksel imece bir bölge ya da kısıtlı bir alanda yaşayan gruba hitap ederken teknolojinin gelişmesiyle dijital ortamda daha büyük kitlelere ulaşılarak imeceye katılımın artması sağlanmıştır.

İnstagram'da "koyokuluyardımı" "koyokullariyardimprojesi" "kodegisim" "koyokullariablası" isimli hesaplar, köy okullarına eğitim malzemesi temin etmek (kitap, defter, kalem, kırtasiye ürünleri, bilgisayar, tablet gibi eğitim için gerekli araç gereçler), köy okullarının bakım ve onarımı, sınıfların boyanması, masa ve sandalye gibi mobilyaların yenilenmesi, spor alanlarının düzenlenmesi gibi işler de dahil olmak üzere

fiziksel şartlarında iyileştirmeler ve tadilatlar yapmak, öğrencilerin sosyal ve akademik gelişimini desteklemek için kütüphane, oyun alanı veya teknoloji sınıflarını oluşturmak, köy okullarında okuyan öğrenciler için mont, bot, forma gibi temel giyim ihtiyaçlarını karşılamak, gönüllü öğretmenler tarafından ek dersler, seminerler, kültürel ve sosyal etkinlikler düzenlenmek, ailelerin ve öğrencilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gıda kolileri, hijyen ürünleri sağlamak gibi çeşitli amaçlarla sosyal medya platformları üzerinden faaliyetleri sürdürmektedir. Geleneksel kültürdeki imce kurumunun toplumsal dayanışmayı güçlendirme, eşitlik, adalet ilkelerini destekleme, kaynakların verimli kullanımı, bireysel ekonomik yükün hafifletilmesi, bir topluluğa ait hissetme, o topluluğa faydalı olma ve gerektiği halde yardım bulabileceğini bilme gibi işlevleri köy okullarına yardım amacıyla sosyal medya platformlarında kurulmuş hesapların yürüttüğü sosyal sorumluluk projelerinde de görülmektedir. Bu bağlamda bu tür sosyal sorumluluk projelerinin de gelenek temelli birer imce örneği olduğu söylenebilir.

Sonuç

İncelenen örnekler göz önüne alındığında sözlü ve yazılı kültür ortamında olduğu gibi ikincil sözlü kültür ortamı da denilen elektronik kültür ortamında kültürün, çağın değişen koşullarına ve nesillerin değişen gereksinimlerine göre şekillendiği ve varlığını sürdürdüğü görülmüştür. Çalışmanın ulaştığı veriler, dijital çağda folklorik ürünler ve kültürel yaratımların önceki dönemlerdeki form ve biçimleriyle olan sürekliliğini ve çağın koşullarının yarattığı özgün anlatım tarzını, geleneksel ve dijital kültür arasındaki kültürel sürekliliği ortaya koymuştur. Çalışmada örnek olarak çeşitli alanlardan seçilen, hasta çocukların tedavi olması için gereken tutarın bulunması için yapılan kampanyalar; deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerden etkilenen bireylere yardım etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak, köy okullarında kütüphaneler kurmak, okulların eksiklerini gidermek maksadıyla başlatılan kampanyalar geleneksel imecenin modern zamanlardaki birer tezahürü olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada değerlendirilen örneklerde gönüllü veya kurumsal olarak yürütülen yardım kampanyalarının yardıma ihtiyaç duyulan durumun aciliyetine göre kendiliğinden gelişen bir zaman çizelgesi içinde sürdürüldüğü izlenir. Deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerden etkilenen bireylerin temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanması için daha ivedi şekilde örgütlenirken köy okullarına yardım maksadıyla yürütülen kampanyaların daha uzun bir sürece yayıldığı görülmüştür. Bununla birlikte ele alınan örneklerde geleneksel kültürde yardım alan ve yardım edenin hissettiği duygu paydaşlığı hissi, dayanışma duygusu, kabul görme ve sosyal adalet duygularının güçlenmesinin, modern dijital imce olarak tanımlanan dayanışma davranışı ile özdeş olduğu saptanmıştır.

Yardımlaşma ve dayanışma sosyal bir varlık olan insanın gündelik yaşamını kolaylaştırması yönüyle yardım alana, yardıma ihtiyacı olan birine el uzatmanın sağladığı psikolojik tatminle de yardım edene, bir gruba aidiyet duygusu hissettirerek her iki tarafa da fayda sağlamıştır. Yardımlaşma/ dayanışma ile bireyler, ortak değerler etrafında bir araya gelirken sosyalleştiren, eğiten, sağaltan kültürel yaratımlar gerçekleştirmiştir.

Dijital ortamdaki imece biçimleri, sözlü kültür ortamında doğmuş ve toplumun sosyo-kültürel yaşam biçimini, inançlarını, yüzyıllara dayanan birikimin aktarımını sağlayan bir etkinliktir. Tüm bu işlevleriyle dijital imece biçimleri, dönüşüm, yayılım ve süreklilik bağlamında folklorik bilginin, kültürel unsurların yeniden üretildiği sanal mekânları olmuştur. Geleneksel formunda olduğu gibi, dijital biçimiyle de imece; dayanışma, yardımlaşma ve emek birliği ederek toplum üyeleri arasındaki bağı güçlendirme işlevleriyle kültürel sürekliliği ortaya koymuştur. Böylelikle kültürel davranış olan imecenin zamanın koşullarına uyum sağlayıp dönüşerek, güncellenerek yaşamaya devam ettiği görülmüştür. Sözlü kültür döneminde ortaya çıkmış olan imece, zamanın ve mekânın imkânlarıyla yeni işlevler kazanarak varlığını sürdürmüş kültürel belleğin önemli bir göstergesi olmuştur.

Kaynaklar | References

- Adorno, T.W. (2020). Kültür endüstrisi-kültür yönetimi, Nihat Ülner-Mustafa Tüzel-Elçin Gen (Çev.), İletişim Yayınları.
- Akyıldız, F. (2010). “Sosyal devlet tarihe gömülürken “kamu yararı” ve “sosyal hizmet” kavramlarını yeniden düşünmek”, Küreselleşme Karşısında Kamu Yönetimi ve Hizmeti , Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayını, 49-61.
- Akyıldız, Y. (2018). Sosyal yardım uygulamalarında paradigma değişimi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (65), 150-163.
- Ateş, S. (1975). Kur’ân-ı Kerîm ve yüce meâli. Kevser Yayınevi.
- Bağcan, S. (2013). Sosyal devlet bağlamında yazılı basında sosyal sorumluluk kampanyaları: hürriyet ve milliyet gazeteleri. [Yayımlanmamış doktora tezi], Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Bedir, A. (2020). Türklerin iktisadi hayatında sosyal yardımlaşma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1141-1169.
- Blank, T. J. (2012). Introduction: pattern in the virtual folk culture of computer mediated communication. T.J. Blank (Ed.). *Folk culture in the digital age: the emergent dynamics of human interaction* (1-25). Utah: Utah State University Press.
- Ceren, A., & Erdem, T. (2018). Türkiye’de yoksulluk ve sosyal yardım uygulamaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 6-24.
- Çakır, E. (2018), Kültürel bellekte “ayıp/lama” kavramı ve halk hukuku açısından analizi. 1. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi. 237-255.
- Demircan, B. (2020). Sosyal sorumluluk örneği olarak Türk kültüründe hayrat geleneği ve vakıflar. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (51), 119-130.
- Durkheim, E. (2006). Toplumsal işbölümü. Özer Ozankaya (Çev.). Cem Yayınevi.
- Durkheim, E. (2016). Ahlak ve toplum. Duygu Çenesiz (Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Duymaz, A. (2005). Oğuz Kağan Destanı’ndan Dede Korkut’a toy geleneğinin simgesel anlamı ve Türk paylaşım modeli. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (5), 37-60.
- Erol, M. (2004). “Köy hayırlarının yapısal ve işlevsel özellikleri üzerine bir inceleme - Gökçalı Köyü örneği”. *TÜRK LÜK BİLİM ARAŞTIRMALARI (TÜBAR)*, (XVI), 111-126.
- Gökdağ, R. (2019). Sosyal Psikoloji I. Sezen Ünlü (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gülüm, E. (2017). Gelenek kültürü kökenli dijital anlatım ve gösterimler. [Yayımlanmamış doktora tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gülüm, E. (2018). Dijital iletişim teknolojileri aracılı folklorik deneyim alanı olarak sanal ortam. *Millî Folklor*, (119), 127-139.
- Kaderli, Z. (2008). Deliorman'ın Aydoğdu köyünde meci/imece. *Türkbilig*, (16), 90-112.
- Kafesoğlu, İ. (2008). Türk islam sentezi. Ötüken Neşriyat.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Cemalcılar, Z. (2014). Dünden bugüne insan ve insanlar Sosyal Psikolojiye giriş. Evrim Yayınevi.
- Kropotkin, P. (2001). Karşılıklı yardımlaşma. Işık Ergüden, Deniz Güneri (Çev.). Kaos Yayınları.
- Lefebvre, H. (2016). Modern dünyada gündelik hayat. Işın Gürbüz (Çev.). Metis Yayınları.
- Macit, M. (2010). Geleneksel hayır anlayışının modern görünümleri: kermesler. *Journal of Turkish Research Institute*, 17(42), 175-190.
- McLuhan, M. ve Fiore, Q. (2012). Medya mesajı, medya masajıdır. İ. Haydaroğlu (Çev.). Mediacat.
- Orçan, M. (2007). Yoksullukla mücadelede kurumsal sosyal sorumluluk (kss) kampanyaları, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 27-37.
- Ong, W. J., (2013). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi*. S. Postacıoğlu Banon (Çev.) İstanbul: Metis Kitap.
- Öğüt Eker, G. (2018). Farklı görme biçimiyle modern dünya ritüeli olarak yemek kültürü: sinanma/erginlenme intikam alma gizli işlevleri, *Millî Folklor*. 120, 170-183.
- Şişman, Y. (2017). Türkiye'de sosyal politikanın dünü, bugünü: hayırseverliğin kurumsallaşması mı? gelişim mi?. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-22. <https://doi.org/10.17541/optimum.281038>
- Tekin, T. (1998). Orhon yazıtları. Simurg Yayınevi.
- Yücel, H. A. (2010). *Kutadgu Bilig*. Ayşegül Çakan (Çev.), Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> (28.03.2024)
- URL-2:<https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>(22.01.2025)
- URL-3:<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/haluk-levent-ve-ahbap-deprem-bolgesine-yaptiklari-20-okulu-teslim-etti-2281957> (25.12.2024)
- URL-4: <https://www.instagram.com/unicefturkiye/p/CoaZDzMKI2I/> (22.01.2025)
- URL-5 <https://www.unicefturk.org/sayfa/turkiye> (22.01.2025)

URL-6:<https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-tek-yurek-kampanyasinda-rekor-bagis-toplandi-746649.html%20eri%C5%9Fim%20tarihi%2025.12.2024>
(25.12.2024)

URL-7:<https://psikiyatri.org.tr/3703/6-subat-2023-depremleri-tpd-faaliyetleri>
(25.12.2024)